

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.*

ΑΙ ΤΥΧΑΙ ΤΟΥ ΘΛΑΣΜΑΧΟΥ ΤΟΥ ΦΕΝΕΛΩΝΟΣ.

Εὐχαριστῶν ὑμῖν ἐπὶ τῇ ἀνοχῇ μεθ' ἧς παρηκολουθήσατε τὴν ἀτεχνον ἀλλὰ καὶ πιστὴν ἀνάλυσίν τε καὶ κρίσιν τῆς «Περιγηΐσεως τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος εἰς τὴν Ἑλλάδα» τοῦ περιωνύμου ἀδδάτου Βαρθολομαίου, ἢν ὑπέβαλον ὑμῖν ἐν τῇ προηγουμένῃ διαλέξει μου, παρακαλῶ ὑμᾶς ἵν' ἀκροασθῆτε σήμερον, μετὰ τῆς εὐμενείας ὑμῶν καὶ τῆς ἐπιεικείας, ἧς οὐδέποτε ἀνωφελῶς ἐπεκαλέσθην ὑπὲρ τῶν ἀσθενεστάτων ἔργων μου, καὶ τῆς ἀνελιξεως ἐτέρου γαλλικοῦ μυθιστορήματος, εἰς τὸν ἸΖον ἀνήκοντος αἰῶνα καὶ τὸν τίτλον φέροντος τὸν μεστὸν κλαδικῶν καὶ ποιητικῶν ἀναμνήσεων: «Αἱ τύχαι τοῦ Τηλέμαχου». Ἀλλὰ τί ἂν εἶποι τις ἀντάξιον τῆς ἀληθείας περὶ Φενελῶνος καὶ τοῦ ἀθανάτου αὐτοῦ συγγραμματος, ὅπερ, ἀπαύγασμα τῆς λεπτοτέρας φιλοκαλίας καὶ τοῦ ὀρθοτέρου καὶ εἰλικρινεστέρου θαυμασμοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπιτυχεστάτη τις συνέχεια τῆς Ὀδυσσεΐας; Ὁ Φενελῶν ἐκέκτητο ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τῆς ἐνδόξου τὴν ἐμφυτον φιλοκαλίαν, τὸ ζῶηρόν καὶ λεπτοφυὲς πνεῦμα, τὸν ὑψηλὸν καὶ γλαφυρὸν λόγον, τὴν κομψὴν ἀπλότητα, τὴν ποιητικὴν φαντασίαν τῶν κορυφαίων τῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος λαμπαδοκόμων· πᾶς δὲ τις ἀναγινώσκων τὰς «Τύχας τοῦ Τηλέμαχου», τὸ θεαυτικώτατον τοῦτο ἀριστοῦργημα, ἐν ᾧ ἡ Ὀμηρικὴ ἀπλότης τοσοῦτ' τεχνιτῶς ἅμα καὶ ἀφελῶς ἐστὶ μεμιγμένη μετὰ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, αἰσθάνεται ἀνέκφραστον πνευματικὴν ἡδονήν, ὁφείλει δὲ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι, καίτοι εἰς πεζὸν λόγον συντεταγμένον, οὐχ ἥττον ἐκ τῶν λαμπροτάτων τυγχάνει τῆς παγκοσμίου φιλολογίας ποιημάτων. Ὅπόσον, μάλιστα παρ' ἡμῖν, πρέπει νὰ ᾖναι ἀγαστὸν καὶ σεβαστόν! Ὅποσα ἐμπεριέχει θέλητρα διὰ τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων, οὗς σκιαγραφεῖ, οὐ μόνον μετὰ τέχνης σπανίας καὶ ὄντως κλαδικῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ ἀκραίφινεστέρου ἔρωτος! Ἀναγνώσατε μετὰ προσοχῆς τὰς «Τύχας τοῦ Τηλέμαχου», καὶ θὰ ἐπιθυμήσητε δευτέραν καὶ τρίτην ἀνάγνωσιν τοῦ λαμπροτάτου τούτου μυθιστορήματος, ὅπερ ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην ὑμῶν τὰς ὀραιότερας σκηνάς, τοὺς εὐγλωττοτέρους λόγους, τὰς ποιητικωτέρας περιγραφάς, καὶ αὐτῶν τῶν στίχων τοὺς πλείστους τοῦ ἀθανάτου ἀοιδοῦ, ὃς ἐστὶν ὁ πατὴρ τῆς ποιήσεως ἀπάντων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν. Ναί, κυρίαί καὶ κύριοι, ὁ Ὀμηρος ἐνέπνευσε τὸν Φενελῶνα, ὁ Ὀμηρος κατέστησεν αὐτὸν ἀριστον συγγραφέα, ὁ Ὀμηρος ἔδωκεν αὐτῷ τὴν κλεῖδα τῆς ἐκτιμῆσεως τῆς ἀρχαιότητος, δι' ἧς ἐδοξάσθη κατὰ τε τὸν δέκατον ἑβδόμον αἰῶνα καὶ ἔσας· χάριν δὲ τοῦ Ὀμήρου προτρέπω καὶ πάντας ὑμᾶς καὶ δι' ὑμῶν τοὺς ὑμετέρους οἰκείους τε καὶ φίλους, ἵνα προτιμῶσι τῆς ἀναγνώ-

σεως τῶν νεωτέρων μυθιστορημάτων τὴν τοῦ ἀριστοῦργήματος τούτου, οὐ καὶ ἀρχόμεθα τῆς ἀναλύσεως.

Ὁ Τηλέμαχος, ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις εἶχε περιβληθῇ τὴν μορφήν τοῦ Μέντορος, ναυαγήσας προσεγγίζει εἰς τὴν νῆσον τῆς θεᾶς Καλυψοῦς, ἡ ὁποία διετέλει εἰσέτι ὑπὸ τὴν ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν τὴν παραχθείσαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ὑπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ὀδυσσεως. Ἡ Καλυψὼ υποδέχεται τὸν Τηλέμαχον εὐγενέστατα, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἔρωτα αἰσθάνεται πρὸς αὐτόν, προσφέρει αὐτῷ τὴν ἀθανασίαν ἐὰν συγκατατεθῇ ἵνα διαμείνῃ ἐπὶ τῆς νήσου μετ' αὐτῆς καὶ ζητεῖ ἐπιμόνως τὴν λεπτομερεῖ ἀφήγησιν τῆς περιγηΐσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰθάκης, μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς συνεντεύξεως αὐτῶν. Ὁ υἱὸς τοῦ Ὀδυσσεως, ἀρχόμενος τότε τῆς μετὰ πολλῆς τῆς γλυκότητος καὶ χάριτος αἰτουμένης ἀφηγήσεως, μετὰ πλείστης εὐγλωττίας καὶ καλλιπειρίας διηγείται τὸ ταξιδεῖον αὐτοῦ εἰς τὴν Πύλον καὶ τὴν Λακεδαίμονα, τὸ ναυάγιόν του ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Σικελίας, τὴν βόθησιν ἣν αὐτὸς τε καὶ ὁ Μέντωρ ἐχορήγησαν εἰς τὸν Ἀκεστον, πολιορκούμενον ὑπὸ βαρβάρων λαῶν, καὶ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς μεγάλης ταύτης ὑπηρεσίας ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ βασιλέως, ἐπιβιάσαντος αὐτοὺς πλοίου τῆς Τύρου, ὅπως καθοδηγήσῃ αὐτοὺς μέχρι τῆς πατρίδος τῶν.

Ὁ Τηλέμαχος διηγείται ἀκολούθως ὅτι πλέων συνελήφθη ὑπὸ τοῦ στόλου τοῦ Σεσωστρίδος καὶ ὅτι ἤχθη αἰχμάλωτος εἰς Αἴγυπτον, ἧς περιγράφει τὴν ὀραιότητα, ἐξυμνῶν τὴν σοφίαν καὶ σύνεσιν τῆς κυβερνήσεως τοῦ βασιλέως αὐτῆς. Ἐπιπροστίθει δὲ ὅτι ὁ μὲν Μέντωρ ἐστάλη δούλος εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, αὐτὸς δὲ ὑπεχρέωθη ἵνα ὁδηγῇ ποιμνιον ἐν τινὶ τῆς ἐρήμου ὁάσει, παρηγορούμενος ὑπὸ ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος, προτρέποντος αὐτὸν εἰς μίμνησιν τοῦ θεοῦ τούτου, ὁδηγηθέντος ἄλλοτε ὡς ποιμένος παρὰ τῷ βασιλεῖ Ἀδμήτῳ, ὅτι ὁ Σέσωστρις μαθὼν ἐπὶ τέλους τὴν θαυμασίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν ποιμένων διαγωγὴν καὶ πεισθεὶς περὶ τῆς ἀθωότητος του, μετεκαλέσθη αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ, ὑποχνοούμενος προδεχθῆ καὶ ἀσφαλῆ εἰς Ἰθάκην ἀποστολῆν, ἀλλ' ὅτι, ἀποθανόντος αἰφνιδίως τοῦ βασιλέως, ἐγένετο Ἑρμαῖον νέων καὶ φοβερωτέρων δεινῶν, φυλακισθεὶς ἐν τινὶ ὑψηλῷ καὶ ἀπροσίτῳ πύργῳ παρὰ τῇ τῆς θαλάσσης ἀκτῇ, ὅθεν εἶδε τὸν νέον βασιλέα Βούχρην κατατροπούμενον καὶ φονευόμενον ὑπὸ τῶν ἰδίων ὑπνικῶν, ἐπανάστασις αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ἀνταρσίᾳ λυσιτελοῦς ἀπολαυσάντων βοήθειαν παρὰ τῶν Τυρίων.

Ἐξακολουθεῖ μετὰ ταῦτα διηγούμενος ὅτι, τοῦ διαδόχου τοῦ Βουχόριος ἀπελευθερώσαντος πάντας τοὺς Τυρίους αἰχμάλωτους, ὁδηγήθη εἰς Τύρον ἐπὶ πλοίου τοῦ ἀρχιναύρχου τῶν Τυρίων Ναρβάλου, ὃς ἐξαγράφει μὲ τὰ μελαινότερα χρώματα τὸν χαρακτῆρα τοῦ βασιλέως αὐτοῦ Πυγμαλιῶνος, τοῦ ὁποίου ἡ φιλαργία καὶ ἡ ὁμότης ἦσαν κατ' αὐτὸν ἀπερίγραπτοι καὶ τὰ μᾶλα ἐπιφοδοί. Προστίθει δὲ ὅτι ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Ναρβάλου τοὺς κανόνας τοῦ ἐμπορίου τῆς Τύρου καὶ ὅτι μικροῦ δεῖν ἐπεβιάζετο πλοίου Κυπριακοῦ ὅπως μεταβῇ διὰ Κύπρου εἰς Ἰθάκην, ὅτε ὁ Πυγμαλιῶν ἀνεκάλυψεν ὅτι ἦτο ξένος καὶ ἠθέλησε

*) Δημοσιεύσαντες ἐν προτέρῳ φύλλῳ τὴν ἐτέραν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1884 γενομένων δημοσίων διαλέξεων τοῦ ἀοιδίου Κ. Καλλιᾶδου, δημοσιεύμεν σήμερον καὶ τὴν ἐτέραν ὡς αἰνεῖ συνέχειαν ἐκείνης ὅσων ἐπίσης δὲ τότε πρὸς δημοσίευσιν ὑμῖν ἐμμενὺς παραχωρήθησαν.

νά θανατώσῃ αὐτόν, ὥς ἐκ θαύματος σωθέντα ἐν ὥρᾳ ἐσχάτου κινδύνου ὑπὸ τῆς τοῦ βασιλέως παλλακίδος Ἀστάρης, ἥτις ἀντὶ τοῦ Τηλεμάχου ἐθανάτωσεν ἐντόπιον νέου, ὃν ἡγάπα καὶ ὃς περιεφρόνουν αὐτήν.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ Καλυψὼ διακόπτει τὸν υἱὸν τοῦ Ὀδυσσεως, παροτρύνουσα αὐτὸν εἰς ἀνάπαυσιν· ἀλλ' ὁ Μέντωρ, καίτοι ἐπιπλήξας αὐτὸν ἰδιαίτερος ὅτι ἤρξατο τῆς ἀφηγήσεως, βιάζει αὐτὸν νά τὴν ἐξακολουθήσῃ καὶ τελειώσῃ. Ὁ Τηλέμαχος, ἀκολουθῶν τότε τὴν σειρὰν τῆς διηγήσεως, λέγει ὅτι, ἐν τῇ θαλασσοπολίᾳ μεταξὺ Τύρου καὶ Κύπρου, εἶδεν ἐν ὄνειρῳ τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἑρώτα, καθ' ὧν ἐπροστιάτετο ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τὸν Μέντορα παρακινούντα αὐτὸν εἰς φυγὴν ἐκ ἐκ τῆς Κύπρου, ὅτι δὲ ἀψυπνισθεὶς εὐρέθη ἀπέναντι τρομεροῦ κινδύνου προσελθόντος ἐκ τρικυμίας παρ' ὀλίγου καταποντιζούσης τὸ πλοῖον ἐὰν μὴ ἐλάβανεν αὐτὸς ἀνὰ χεῖρας τὸ πηδάλιον, ἐνεκα βαρείας μέθης τοῦ πληρώματος, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους ἀφικόμενος εἰς Κύπρον ἐγένετο ἐκεῖ αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς φρικώδους ἀνθρωπικότητος καὶ ἀσελγείας, τύχῃ δὲ ἀγαθῇ ὁ Σύρος Χαζαήλ, οὐτινος δοῦλος ἦτο ὁ Μέντωρ, ἀπέδωκεν αὐτῷ τὸν συνετόν καὶ πολύτιμον τοῦτον ὀδηγόν, ἐπιβιβάσας αὐτοὺς ἐπὶ ἰδίου πλοίου, ὅπως πλεύσωσιν εἰς Κρήτην, καὶ περιγράφει ζωγραφικώτατα τὸ ὡραῖον θέαμα τῆς Ἀμφιτρίτης ἐλκομένης ἐν τῷ διῶρῳ αὐτῆς ὑπὸ θαλασσιῶν ἵππων.

Ἀκόλουθος ὁ Τηλέμαχος ἀφηγεῖται τὴν εἰς Κρήτην ἀφίξιν, καθ' ἣν ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἰδομενεύς, βασιλεὺς τῆς νήσου, εἶχε θυσιάσει τὸν υἱὸν αὐτοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνοήτου πρὸς τοὺς θεοὺς ἱποσχέσεως, οἱ δὲ Κρήτες, ἐκδικούμενοι τὸν σφαγιασθέντα, εἶχον ὑποχρεώσει τὸν πατέρα αὐτοῦ νά ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον, εὐρίσκοντο δὲ συνηγμένοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ πρὸς ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου, ὅτι ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῇ τοῦ λαοῦ ἐκκλησίᾳ, ἐνθα, νικητὴς ἀναδειχθεὶς εἰς διαφύλους ἀγῶνας καὶ τὰς ἐρωτήσεις ἐπιτυχῶς ἐρμηνεύσας, ὃς ὁ Μίνως εἶχε καταχωρήσει ἐν τῇ βίβλῳ τῆς νόμοθεσίας αὐτοῦ, παρεκλήθη ὑπὸ τε τῶν γερόντων καὶ ἅπαντος τοῦ λαοῦ ἵνα δεχθῇ τὸ βασιλικὸν στέμμα.

Ὁ Τηλέμαχος προστίθουσιν ὅτι ἀπέρριψε τὸν θρόνον τῆς Κρήτης ἐπιποθὼν τὴν εἰς Ἰθάκην ἐπάνοδον, ὅτι προὔτεινε τοῖς δικασταῖς καὶ τῷ δήμῳ τὴν ἀντ' αὐτοῦ ἐκλογὴν τοῦ Μέντορος, ὅστις ἐπίσης ἠρνήθη τὸ βασιλικὸν διάδημα, ὑποδάλων τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Ἀριστοδήμου, οὐτινος πασίγνωστοι ἦσαν αἱ ἀρεταί, καὶ ὅστις αὐθαρεῖ ἀνηγόρευθη βασιλεὺς. Περαινέει δὲ τὴν θελκτικωτάτην αὐτοῦ διήγησιν διὰ τῆς περιγραφῆς τῆς φρικτῆς τρικυμίας, ἣν ὑπέστη μετὰ τοῦ Μέντορος κατὰ τὸν ἀπὸ Κρήτης εἰς Ἰθάκην πλοῦν καὶ τοῦ ναυαγίου, ὅπερ προὔκάλεισεν ὁ Ποσειδῶν, ὅπως καταπραῦνῃ τὴν Ἀφροδίτην σφόδρα κατ' αὐτῶν ὀργισθεῖσαν ἐνεκα πικρῶν περὶ τῆς Κύπρου ἐπικρίσεων, ναυαγίου, μεθ' ὃ ἡ θεὰ Καλυψὼ παρέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ἑαυτῆς νήσου.

Ἡ Καλυψὼ, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὸν Τηλέμαχον καὶ θαυμασμοῦ διὰ πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀφηγήσει ταύτῃ ἐκτεθέντα, μυρίας προσπαθείας καταβάλλει ὅπως κρατήσῃ αὐτὸν πλοῖον τῆς καὶ ἐμ-

πνεύσῃ αὐτῷ τὸ φλογερὸν αἶσθημα, εἰς ὃ δὲν δύναται πλέον ν' ἀντίστη. Καὶ αὕτη ἡ Ἀφροδίτη τρέχει εἰς βοήθειάν τῆς, ἀκούσατε δὲ, κυρίαὶ καὶ κύριοι, πῶς ὁ ποιητὴς περιγράφει τὴν τῆς θεᾶς ἐμφανισιν :

«Vénus, toujours plein de ressentiment du mépris que Mentor et Télémaque avaient témoigné pour le culte qu'on lui rendait dans l'île de Chypre, ne pouvait se consoler de voir que ces deux téméraires mortels eussent échappé aux vents et à la mer dans la tempête excitée par Neptune. Elle en fit des plaintes amères à Jupiter : mais le père des dieux, souriant, sans vouloir lui découvrir que Minerve, sous la figure de Mentor, avait sauvé de fils d'Ulysse, permit à Vénus de chercher les moyens de se venger de ces deux hommes. Elle quitte l'Olympe; elle oublie les doux parfums qu'on brûle sur ses autels à Paphos, à Cythère et à Idalie; elle vole dans son char attelé de colombes; elle appelle son fils; et la douleur répandant sur son visage de nouvelles grâces, elle parla ainsi : Vois-tu, mon fils, ces deux hommes qui méprisent ta puissance et la mienne? Qui voudra désormais nous adorer! Va, perce de tes flèches ces deux cœurs insensibles: descends avec moi dans cette île; je parlerai à Calypso. Elle dit; et, fendant les airs dans un nuage tout doré, elle se présenta à Calypso, qui, dans ce moment, était seule au bord d'une fontaine assez loin de sa grotte. Malheureuse desesee, lui dit-elle, l'ingrat Ulysse vous a méprisée; son fils, encore plus dur que lui, vous prépare un semblable mépris: mais l'Amour vient lui-même pour vous venger. Je vous le laisse: il demeurera parmi vos nymphes, comme autrefois l'enfant Bacchus fut nourri parmi les nymphes de l'île de Naxos. Télémaque le verra comme un enfant ordinaire; il ne pourra s'en défier; et il sentira bientôt son pouvoir. Elle dit; et remontant dans ce nuage doré d'où elle était sortie, elle laissa après elle une odeur d'ambrosie dont tous les bois de Calypso furent parfumés».

Ἀλλ' ὁ Μέντωρ, διὰ τῶν διηνεκῶν αὐτοῦ ἐπιπλήξεων καὶ συμβουλῶν, ἐνθαρρύνει τὸν Τηλέμαχον εἰς ἀντίστασιν κατὰ τῶν παγίδων τῆς θεᾶς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. Ἐν τούτοις ὁ Τηλέμαχος καὶ ἡ νύμφη Εὐχαρίε αἰσθάνονται μετ' οὐ πολὺ ἀκάθεκτον ἀμοιβαῖον ἔρωτα, καὶ τὸ αἶσθημα τοῦτο, ὅπερ δὲν δύναται νά ἀποκρύψωσι, γεννᾷ ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Καλυψεύς τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὸν φθόνον, τὴν ὀργὴν καὶ τὴν τῆς ἐκδικήσεως μανίαν. Ὁ Ἑρως τρέχει εἰς παρηγορίαν αὐτῆς, ὑποχρεοῖ δὲ τὰς νύμφας ἵνα καύσωσι πλοῖον κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Μέντορος πρὸς φυγὴν ἐκ τῆς νήσου αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Τηλεμάχου, ὁ ὁποῖος χαίρει χαρὰν ἐνδόμυχον βλέπων καιόμενον τὸ σκάφος, ὅπερ ἔμελλε νά τὸν ἀποχωρίσῃ τῆς πεφιλημένης νύμφης Εὐχαρίτος.

(Ἀκολουθεῖ).

ΚΩΝΣΤ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ.